

צום גדליה

לימוד משותף – כיתות חונכות

ביה"ס מקור חיים

צום גדליה חל בג' תשרי . הרקע לצום זה מופיע בתנ"ך.

מקורות לסיפור המעשה:

מלכים ב' פרק כה' פס' כב'- כה'.

ירמיהו פרק מ-מא.

הרקע לרצח גדליה:

חורבן בית ראשון ע"י מלכות בבל, בשנת 582 לפנה"ס לערך .

המלך צדקיהו, לאחר שמלך 11 שנה, מרד במלך בבל והפסיק להעלות מסים לנבוכדנצר. כתגובה על כך עולה מלך בבל לירושלים בונה דייק.

בחודש אב, בז' לחודש נבוזראדן רב הטבחים, עבד מלך בבל, שורף את בית המקדש, מגלה את העם לבבל מוריד את כל כלי המקדש לבבל והותיר בארץ רק את דלת העם לכורמים וליוגבים.

על העם שנותר ביהודה הפקיד מלך בבל את גדליה בן אחיקם בן שפן- בזמן זה יהויכין כבר בגלות.

הסיפור בירמיהו משלים את סיפור המעשה כפי שתואר בספר מלכים מתוך ראייתו של הנביא.

הכתוב מספר כי ירמיהו היה בחצר המטרה ונבוזראדן שידע שירמיהו אסור באזיקים התירו והציע לו לרדת לבבל וליהנות מכבוד רב .

זאת עשה משום שירמיהו ניבא על שליטת מלכות בבל והציע לישראל להיכנע עד יעבור זעם.

במקביל הוצע לנביא להצטרף לגדליה בן אחיקם אשר על המצפה.

זיהויו של גדליה:

בערך ב- 609 לפנה"ס, בימי יאשיהו, כאשר נמצא ספר התורה שלח יאשיהו משלחת אל נביאי החצר לדרוש בה'. בין אנשי המשלחת היה אחיקם בן שפן(מ"ב' כ"ג ג.).

שפן היה סופר המלך יאשיהו, יוצא כי גדליה היה ממשפחה מכובדת. אומנם אין הכתוב מספר לנו דבר עליו ועל תפקידו אך מספור המעשה יש להניח זאת.

מה יקרה כשיבא המשיח?

צום זה נקרא צום השביעי - " צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי

וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים"(זכריה ח/ט).

חלק א' – גלות עשרת השבטים

מלכים ב פרק יח

ט וַיְהִי בַּשָּׁנָה הָרְבִּיעִית, לַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ--הִיא הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, לְהוֹשֵׁעַ בֶּן-אֵלָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל; עָלָה שְׁלֹמֹנָאֶסֶר מֶלֶךְ-אַשּׁוּר, עַל-שֹׁמְרוֹן--וַיִּצֶר עָלֶיהָ. י וַיִּלְכְּדָהּ, מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, בַּשָּׁנָה-שֵׁשֶׁת, לְחֲזַקְיָהּ: הִיא שָׁנָה-תִּשְׁעִי, לְהוֹשֵׁעַ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, נִלְכְּדָהּ, שֹׁמְרוֹן. יא וַיָּגֵל מֶלֶךְ-אַשּׁוּר אֶת-יִשְׂרָאֵל, אֲשׁוּרָה; וַיִּנָּחֶם בְּחִלָּה וַיִּחְבֹּר, נָהָר גּוֹזָן--וַעֲרֵי מְדִי. יב עַל אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ, בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיהֶם, וַיַּעֲבְרוּ אֶת-בְּרִיתוֹ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד ה'; וְלֹא שָׁמְעוּ, וְלֹא עָשׂוּ. {פ}

1. איזה עם הגלה את עשרת השבטים?
2. כיצד קראו למלך שלהם?
3. איך קראו למלך של ממלכת ישראל?
4. מה שמות השבטים שהוגלו?
5. לאן הוגלו?

חלק ב' - גלות ממלכת יהודה

מלכים ב פרק כג – כה

כה וַיָּתֵר דְּבָרֵי יִאֲשִׁיָּהּ, וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא-הֵם כְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה. **כט** בְּיָמָיו עָלָה פְּרַעְזָה נָכָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, עַל-מֶלֶךְ אֲשׁוּר--עַל-נְהַר-פָּרָת; וַיִּלָּךְ הַמֶּלֶךְ יִאֲשִׁיָּהּ, לִקְרָאתוֹ, וַיְמִיתֵהוּ בַּמָּגֶדוֹ, כְּרָאתוֹ אֹתוֹ. ל וַיִּרְכְּבֵהוּ עֲבָדָיו מֵת, מִמָּגֶדוֹ, וַיִּבְאֵהוּ יְרוּשָׁלַם, וַיַּקְבְּרֵהוּ בַקְּבֻרָתוֹ; וַיִּקַּח עִם-הָאָרֶץ, אֶת-יְהוֹאָחָז בֶּן-יִאֲשִׁיָּהּ, וַיִּמְשְׁחוּ אֹתוֹ וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ, תַּחַת אֲבִיו.

לא בֶּן-עֶשְׂרִים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, יְהוֹאָחָז בְּמָלְכוֹ, וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אִמּוֹ, חֲמוּטַל בַּת-יִרְמְיָהוּ מִלְכָּנָה. **לב** וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה', כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, אֲבֹתָיו. **לג** וַיֹּאסְרֵהוּ פְּרַעְזָה נָכָה בְּרַבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמַת, בַּמֶּלֶךְ (מֶמְלֶכֶת) בִּירוּשָׁלַם; וַיִּתֵּן-עֵנֶשׁ, עַל-הָאָרֶץ, מֵאָה כֶּפֶר-כֶּסֶף, וְכֶפֶר זָהָב.

לד וַיִּמְלֹךְ פְּרַעְזָה נָכָה אֶת-אֱלִיקִים בֶּן-יִאֲשִׁיָּהּ, תַּחַת יִאֲשִׁיָּהּ אֲבִיו, וַיִּסָּב אֶת-שְׁמוֹ, יְהוֹיָקִים; וְאֶת-יְהוֹאָחָז לָקַח, וַיָּבֵא מִצְרַיִם וַיִּמָּת שָׁם. **לה** וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, נָתַן יְהוֹיָקִים לַפְּרַעְזָה--אֶף הָעָרִיד אֶת-הָאָרֶץ, לְתַת אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי פְּרַעְזָה: אִישׁ כְּעָרְכּוֹ, נָגַשׁ אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב אֶת-עַם הָאָרֶץ, לְתַת, לַפְּרַעְזָה נָכָה. לו וּבֶן-עֶשְׂרִים חֲמֵשׁ שָׁנָה, יְהוֹיָקִים בְּמָלְכוֹ, וְאֶחָת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אִמּוֹ, זַבְדֵּה (זְבוּדָה) בַּת-פְּדֵיָה מִן-רוּמָה. **לז** וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה', כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, אֲבֹתָיו. **א** בְּיָמָיו עָלָה, נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל; וַיְהִי-לוֹ יְהוֹיָקִים עֶבֶד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וַיָּשָׁב וַיִּמְרֹד-בּוֹ. **ב** וַיִּשְׁלַח ה' בּוֹ אֶת-גְּדוּדֵי כְשָׁדִים וְאֶת-גְּדוּדֵי אַרְם וְאֶת גְּדוּדֵי מוֹאָב, וְאֶת גְּדוּדֵי בְנֵי-עַמּוֹן, וַיִּשְׁלַחֵם בִּיהוּדָה, לְהַאֲבִידוֹ: כְּדָבָר ה'--אֲשֶׁר דִּבֶּר, בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. **ג** אֶף עַל-פִּי ה', הִיָּתָה בִּיהוּדָה, לְחִסִּיר, מֵעַל פָּנָיו--בְּחַטָּאת מְנֹשָׁה, כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. **ד** וְגַם דָּם-הַנָּקִי אֲשֶׁר שָׁפַךְ, וַיִּמְלֵא אֶת-יְרוּשָׁלַם דָּם נָקִי; וְלֹא-אָבָה ה', לְסַלֵּחַ. ה וַיָּתֵר דְּבָרֵי יְהוֹיָקִים, וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה: הֲלֹא-הֵם כְּתוּבִים, עַל-סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים--לְמַלְכֵי יְהוּדָה.

ו וַיִּשְׁכַּב יְהוֹיָקִים, עִם-אֲבֹתָיו; וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ, תַּחֲתָיו. ז וְלֹא-הָסִיף עוֹד מֶלֶךְ מִצְרַיִם, לְצִאת מֵאֶרֶץ: כִּי-לָקַח מֶלֶךְ בָּבֶל, מִנְחָל מִצְרַיִם עַד-נְהַר-פָּרָת, כָּל אֲשֶׁר הָיְתָה, לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. ח בֶּן-שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה, יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ, וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אִמּוֹ, נַחֲשָׁמָה בַת-אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלַם. ט וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה', כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, אֲבִיו. י בָּעֵת הַהִיא--עָלָה (עָלוּ) עֲבָדֵי נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל, יְרוּשָׁלַם; וַתִּבָּא הָעִיר, בַּמָּצוֹר. יא וַיָּבֵא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל, עַל-הָעִיר; וַעֲבָדָיו, צָרִים עָלֶיהָ. יב וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ-יְהוּדָה, עַל-מֶלֶךְ בָּבֶל, הוּא וְאִמּוֹ, וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסִרְסָיו; וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל, בַּשָּׁנָה שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ. יג וַיּוֹצֵא מִשָּׁם, אֶת-כָּל-אוֹצְרוֹת בֵּית ה', וְאוֹצְרוֹת, בֵּית הַמֶּלֶךְ; וַיִּקְצֹץ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַזָּהָב, אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל בְּהִכָּל ה', כְּאֲשֶׁר, דִּבֶּר ה'. יד וְהִגְלָה

אֶת-כָּל-יְרוּשָׁלַם וְאֶת-כָּל-הַשָּׂרִים וְאֶת כָּל-גְּבוּרֵי הַחֵיל, עֹשֶׂה (עֹשֶׂרֶת) אֲלָפִים גּוֹלָה, וְכָל-הַחֲרָשׁ, וְהַמַּסְגֵּר: לֹא נָשָׂא, זוּלַת דָּלַת עַם-הָאָרֶץ. טו וַיִּגְלֵ אֶת-יְהוֹיָכִין, בְּבָלָה; וְאֶת-אֵם הַמֶּלֶךְ וְאֶת-נָשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת-סִרְסָיו, וְאֶת אוֹלֵי (אֵילֵי) הָאָרֶץ, הוֹלִיד גּוֹלָה מִירוּשָׁלַם, בְּבָלָה. טז וְאֶת כָּל-אֲנָשֵׁי הַחֵיל שְׁבַעֶת אֲלָפִים, וְהַחֲרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶל--הַכַּל, גְּבוּרִים עֹשֵׂי מְלָחָמָה; וַיָּבִיֵאם מֶלֶךְ-בָּבֶל גּוֹלָה, בְּבָלָה.

1. איזו ממלכה ניצחה את האשורים שהגלו את ישראל?
2. איך קראו למלך שהגלה את מלך יהודה? יְהוֹאָחָז?
3. מי הומלך במקום מלך יהודה? מה היה שמו החדש?
4. איזו ממלכה ניצחה את המצרים?
5. איך קראו למלך יהודה שהוגלה עם משפחתו ועם "החרש והמסגר"?
6. מי הומלך במקומו?

יז וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-מֶלֶךְ-דָּדוּ, תַּחְתּוֹ; וַיִּסָּב אֶת-שְׁמוֹ, **צִדְקִיָּהוּ**. {פ} **יח** בֶּן-עֲשָׂרִים וָאַחַת שָׁנָה, צִדְקִיָּהוּ בְּמָלְכוֹ, וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם; וְשֵׁם אָמוֹ, חִמְיָטֵל (חֲמוּטָל) בֶּת-יִרְמְיָהוּ מִלְכָּנָה. **יט** וַיַּעַשׂ הָרַע, בְּעֵינֵי ה', כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה, וְהַיִּקְיָם. **כ** כִּי עַל-אֵף ה', הָיְתָה בִירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה, עַד-הַשְׁלֹכוֹ אֹתָם, מֵעַל פְּנֵיו; וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ, בְּמָלְכוֹ בָּבֶל. **א** וַיְהִי בִשְׁנַת הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ, בַּחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ, בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל הוּא וְכָל-חֵילוֹ עַל-יְרוּשָׁלַם, וַיִּחַן עָלֶיהָ; וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דִּנְק, סָבִיב. **ב** וַתְּבֹא הָעִיר, בַּמָּצוֹר, עַד עֲשָׂתִי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמָלְכוֹ צִדְקִיָּהוּ. **ג** בַּתְּשַׁעָה לַחֲדָשׁ, וַיִּחְזַק הָרָעֵב בָּעִיר; וְלֹא-הָיָה לָחֶם, לָעָם הָאָרֶץ. **ד** וַתִּבְקַע הָעִיר, וְכָל-אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה הִלְיָלָה דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֲמֹתִים אֲשֶׁר עַל-גֶּן הַמֶּלֶךְ, וּכְשָׂדִים עַל-הָעִיר, סָבִיב; וַיִּלָּךְ, דֶּרֶךְ הָעֶרְבָה. **ה** וַיִּרְדְּפוּ חֵיל-כְּשָׂדִים אֲחֵר הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁגּוּ אוֹתוֹ בְּעֶרְבוֹת יַרְחוֹ; וְכָל-חֵילוֹ--נָפְצוּ, מֵעָלָיו. **ו** וַיִּתְּפֹשׂ, אֶת-הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל אוֹתוֹ אֶל-מֶלֶךְ בָּבֶל, רַב־לָתָה; וַיִּדְּבְרוּ אוֹתוֹ, מִשְׁפָּט. **ז** וְאַת-בְּנֵי, צִדְקִיָּהוּ, שְׁחָטוּ, לְעֵינָיו; וְאַת-עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ, עוֹר, וַיֹּאסְרֵהוּ בִנְחָשִׁתִּים,

וַיְבֵאֵהוּ בָּבֶל. ח וּבַחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי, בַּשְּׁבַעָה לַחֲדָשׁ--הִיא שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, לְמָלְכוֹ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל; בָּא נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים, עֶבֶד מֶלֶךְ-בָּבֶל--יְרוּשָׁלַם. **ט** וַיִּשְׁרֹף אֶת-בֵּית-ה', וְאַת-בֵּית הַמֶּלֶךְ; וְאַת כָּל-בְּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאַת כָּל-בֵּית גָּדוֹל, שָׂרָף בָּאֵשׁ. **י** וְאַת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם, סָבִיב--נָתְצוּ כָל-חֵיל כְּשָׂדִים, אֲשֶׁר רַב-טַבָּחִים. **יא** וְאַת יָתֵר הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּעִיר, וְאַת הַנְּפִלִים אֲשֶׁר נָפְלוּ עַל-הַמֶּלֶךְ בָּבֶל, וְאַת, יָתֵר הַהֶמוֹן--הִגְלָה, נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים.

1. איזה עם הגלה את ממלכת יהודה?
2. איך קראו למלך שלהם? כיצד קראו לשר צבאו?
3. איך קראו למלך של ממלכת יהודה בזמן הגלות?
4. באיזה תאריך התחיל במצור על ירושלים?
5. באיזה תאריך הצליחו לפרוץ את החומות?
6. כיצד הענישו את מלך יהודה?

יב וּמִדַּלַת הָאָרֶץ, הַשְּׂאִיר רַב-טַבָּחִים, לְכַרְמִים, וּלְיִגְבִּים. **יג** וְאַת-עַמּוּדֵי הַנְּחָשֶׁת אֲשֶׁר בֵּית-ה', וְאַת-הַמְּכֹנֹת וְאַת-גִּם הַנְּחָשֶׁת אֲשֶׁר בְּבֵית-ה'--שָׂרְפוּ כְּשָׂדִים; וַיִּשְׂאוּ אֶת-נְחָשֶׁתָם, בָּבֶלָה.... **יד** וַיִּקַּח רַב-טַבָּחִים, אֶת-שָׂרִיָּה כֹהֵן הָרֹאשׁ, וְאַת-צִפְנָנִיָּהוּ, כֹהֵן מִשְׁנָה; וְאַת-שַׁלְשֶׁת, שְׁמָרֵי הַסֵּף. **טו** וּמִן-הָעִיר לָקַח סָרִיס אֶחָד אֲשֶׁר-הוּא פְּקִיד עַל-אֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה, וְחַמְשָׁה אֲנָשִׁים מֵרָאִי פְּנֵי-הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בָּעִיר, וְאַת הַסֵּפֶר שֶׁר הִצָּבָא, הַמָּצָבָא אֶת-עַם הָאָרֶץ; וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵעַם הָאָרֶץ, הַנִּמְצָאִים בָּעִיר. **כ** וַיִּקַּח אֹתָם, נְבוּזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחִים; וַיִּלָּךְ אֹתָם עַל-מֶלֶךְ בָּבֶל, רַב־לָתָה. **כא** וַיֹּד אֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּמְיָתָם בְּרַב־לָתָה, בָּאָרֶץ חֲמַת; וַיִּגְלֵל יְהוּדָה, מֵעַל אֲדָמָתוֹ.

כב וְהָעָם, הַנִּשְׁאָר בָּאָרֶץ יְהוּדָה, אֲשֶׁר הַשְּׂאִיר, נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל--וַיִּפְקֹד עָלֵיהֶם, אֶת-גְּדַלְיָהוּ בֶן-אֲחִיקָם בֶּן-שָׁפָן. **כג** וַיִּשְׁמְעוּ כָל-שָׂרֵי הַחֲיָלִים הַמָּה וְהָאֲנָשִׁים, כִּי-הִפְקִיד מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-גְּדַלְיָהוּ, וַיָּבֹאוּ אֶל-גְּדַלְיָהוּ, הַמָּצָפָה; וַיִּשְׁמַעֲאֵל בֶּן-נְתַנְיָה וַיִּחְזֹן בֶּן-קֶרֶחַ וּשְׂרָיָה בֶן-תַּנְחֻמֶת הַנְּטֹפְתִי, וַיֹּאזִיזוּהוּ בֶן-הַמַּעֲכָתִי--הַמָּה, וְאֲנָשִׁיהֶם. **כד** וַיִּשְׁבַּע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ, וּלְאֲנָשִׁיהֶם, וַיֹּאמֶר לָהֶם, אֵל-תִּירָאוּ מֵעַבְדֵי הַכְּשָׂדִים: שָׁבוּ בָּאָרֶץ, וְעַבְדוּ אֶת-מֶלֶךְ בָּבֶל--וַיִּטֵּב לָהֶם. **כה**

וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, בֹּא יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן-נְתַנְיָה בֶן-אֲלִישַׁמַּע מִזְרַע הַמְּלוּכָה וְעֶשְׂרֵה אֲנָשִׁים אִתּוֹ, וַיָּבֹאוּ אֶת-גְּדַלְיָהוּ,

וַיִּמָּת: וְאַת-הַיְּהוּדִים, וְאַת-הַכְּשָׂדִים, אֲשֶׁר-הָיוּ אִתּוֹ, בַּמָּצָפָה. **כו** וַיִּקְמוּ כָל-הָעָם מִקָּטָן וְעַד-גָּדוֹל, וּשְׂרֵי הַחֲיָלִים, וַיָּבֹאוּ, מִצָּרִים: כִּי יָרְאוּ, מִפְּנֵי כְּשָׂדִים.

7. את מי לא הגלו מחוץ ליהודה?
8. כיצד קראו למלך יהודה שהומלך במקומו?
9. מי רצח אותו?
10. מדוע רצחו אותו?
11. מה עשה העם שנשארו בירושלים למשמע הרצח?

ב. מדוע עשו זאת?

